

Sygn. akt IV CSK 293/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lutego 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości K. B.
Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G.
przeciwko Grupie Inwestycyjnej H. Spółce Akcyjnej w G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 lutego 2011 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 22 grudnia 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 21 lipca 2009 r. Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej na rzecz powoda 192 688,15 zł z ustawowymi odsetkami, liczonymi od oznaczonych w sentencji kwot, oddalił powództwo w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że K. B. sp. z o.o. w G. i pozwana – w ramach współpracy uregulowanej w umowie ramowej z dnia 23 listopada 2006 r. – zawarli w dniu 23 października 2007 r. umowę nr 0045/5510/10/07, w której K. B. zobowiązała się wykonać nadziemna budynku nr 10 przy ul. G. na osiedlu S. w G. w stanie surowym. Za wykonanie tych robót ustalono wynagrodzenie ryczałtowe w wysokości 560 000 zł. Zgodnie z § 3 ust. 2 umowy ustalone wynagrodzenie podlegało obniżeniu o wynagrodzenie zapłacone przez pozwaną podwykonawcom za wykonane przez nich roboty budowlane na podstawie umów zawartych z nimi przez K. B. za zgodą pozwanej, którego obowiązek zapłaty – w myśl przepisów Kodeksu cywilnego – obciążał solidarnie pozwaną i K. B. Strony uzgodniły, że podstawą wypłaty wynagrodzenia będą faktury, płatne w ciągu 21 dni od dnia ich doręczenia. Anekszem do umowy nr 0045/5510/10/07 z dnia 22 lutego 2008 r. obniżono wynagrodzenie do kwoty 493 000 zł. Ponadto na podstawie zamówień z dnia 31 stycznia 2008 r. pozwana zleciła K. B. wykonanie robót budowlanych przy realizacji inwestycji Kamienica G. w G., S.-P. i S.-H. za wynagrodzeniem netto w wysokości – odpowiednio – 38 000 zł, 5000 zł i 25 000 zł.

K. B., po częściowym wykonaniu robót i odebraniu ich przez pozwaną, wystawiła oznaczone faktury VAT opiewające na łączną kwotę 273 324,21 zł. Podwykonawcy K. B. nie otrzymali od niej wynagrodzenia za wykonane roboty budowlane. Dnia 12 marca 2008 r. Sąd Rejonowy ogłosił upadłość K. B. Dnia 14 marca 2008 r. pozwana zapłaciła podwykonawcom kwotę 143 699,30 zł za roboty wykonane w związku z umową z dnia 23 października 2007 r. oraz kwotę 64 145,15 zł za roboty wykonane na podstawie zamówień z dnia 31 stycznia 2008 r.

Dnia 18 marca 2008 r. pozwana złożyła powodowi oświadczenie o potrąceniu z jego wynagrodzeniem za roboty budowlane kwoty 64 145,15 zł

z tytułu wynagrodzenia zapłaconego przez nią podwykonawcom za roboty wykonane na podstawie zamówień z dnia 31 stycznia 2008 r. Ponadto w dniu 21 marca 2008 r. pozwana powiadomiła upadłego, że na podstawie § 3 ust. 2 umowy z dnia 23 października 2007 r. należne mu wynagrodzenie uległo obniżeniu o kwotę 143 699,30 zł.

Sąd Okręgowy uznał, że w sprawie jest bezsporne, iż roboty objęte umową z dnia 23 października 2007 r. i zamówieniami z dnia 31 stycznia 2008 r. K. B. wykonała za pomocą podwykonawców, którym nie zapłaciła wynagrodzenia z tego tytułu w wysokości 207, 844,45 zł. Podwykonawcy otrzymali to wynagrodzenie od pozwanej. Zdaniem Sądu na pozwanej spoczywał obowiązek zapłaty tego wynagrodzenia, ponieważ jako inwestor ponosiła solidarną odpowiedzialność (z wykonawcą) za zapłatę wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez podwykonawców (art. 647¹ § 5 k.c.). Nie oznacza to jednak, że spełnienie tego obowiązku przesądza o bezzasadności powództwa z powodów przez nią wskazanych.

Potrącenie wierzytelności w wysokości 64 145,15 jest bowiem bezskuteczne, ponieważ nastąpiło z naruszenie art. 94 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm.; dalej – „p.u.n.”). Zdaniem Sądu należy uznać, że pozwana – w rozumieniu przytoczonego przepisu – przejęła odpowiedzialność za dług upadłego w dniu wyrażenia przez nią zgody na wykonanie robót przez podwykonawców, albowiem z tą chwilą zostały spełnione przewidziane w art. 647¹ § 5 k.c. przesłanki jej odpowiedzialności solidarnej za należne podwykonawcom wynagrodzenie. Wprawdzie brak materiału pozwalającego wprost ustalić, kiedy wspomniana zgodna została wyrażona, jednakże nie ulega wątpliwości, że mogło to nastąpić nie wcześniej niż w dniu zawarcia umowy z dnia 23 października 2007 r. i złożenia zamówień z dnia 31 stycznia 2008 r. Pozwana nie wykazała jednak okoliczności – stanowiącej przesłankę dopuszczalności potrącenia na podstawie art. 94 ust. 2 p.u.n. – że w chwili, gdy przyjmowała odpowiedzialność za dług upadłego, nie wiedziała o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości.

Zdaniem Sądu Okręgowego również postanowienia § 3 ust. 2 umowy z dnia 27 października 2007 r. nie dają pozwanej podstaw do odmowy zapłaty kwoty 143 699,30 zł. Nie ulega bowiem wątpliwości, że zapłata przez pozwaną wynagrodzenia należnego podwykonawcom, ze skutkiem, o którym mowa w przytoczonym paragrafie umowy, jest objęta dyspozycją art. 84 p.u.n., w brzmieniu sprzed 2 maja 2009 r. Należało zatem tę czynność uznać za bezskuteczną, ponieważ zmierzała ona po ogłoszeniu upadłości do zaspokojenia wierzyciela upadłego w sposób inny niż wskazany w prawie upadłościowym i naprawczym.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanej. Podzielił dokonane przez Sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne i w całości ocenę prawną co do bezskuteczności potrącenia wierzytelności w wysokości 64 135,15 zł. Aprobując także stanowisko Sądu Okręgowego co do zasadności roszczenia o zasądzenie kwoty 143 669,30 zł, nie podzielił natomiast przytoczonych na jego uzasadnienie motywów rozstrzygnięcia.

Zdaniem Sądu odwoławczego do oceny zasadności żądania zasądzenia kwoty 143 669,30 zł nie znajduje zastosowania art. 84 p.u.n., w brzmieniu sprzed 2 maja 2009 r. Hipoteza tego przepisu nie obejmuje bowiem czynności pozwanej w postaci zapłaty wynagrodzenia podwykonawcom. Potrącenie z należnym upadłemu wynagrodzeniem także wierzytelności wzajemnej pozwanej w wysokości 143 669,30 zł jest natomiast bezskuteczne z powodu jego sprzeczności z art. 94 ust. 2 p.u.n.

Sąd nie podzielił zapatrywania apelującej, że przepis art. 94 ust. 2 p.u.n. nie ma zastosowania do oceny skuteczności dokonanego przez nią potrącenia, ponieważ jego przedmiotem była wierzytelność powstała po ogłoszeniu upadłości. Uznał bowiem, że wyrażone zapatrywanie nie znajduje zastosowania w wypadku wstąpienia w prawa zaspokojonego wierzyciela (*cessio legis*).

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik pozwanej zarzucił naruszenie art. 94 ust. 2 p.u.n., art. 518 § 1 pkt 1 k.c. i art. 328 § 2 k.p.c. Powołując się na te podstawy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku

i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź o uchylenie wyroków Sądów obu instancji i oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 518 § 1 pkt 1 k.c. sprowadza się w istocie do zakwestionowania stanowiska Sądu odwoławczego, że wierzytelności, które zostały przez skarżącą potrącone powstały przed ogłoszeniem upadłości, albowiem skarżąca, płacąc wynagrodzenie podwykonawcom, wstąpiła w prawa zaspokojonego wierzyciela. Zdaniem skarżącej nie ma podstaw do zastosowania w sprawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. ponieważ zapłata przez nią wynagrodzenia podwykonawcom na podstawie art. 647¹ § 5 k.c. nie jest zapłatą cudzego długu.

Przepis art. 647¹ § 5 k.c. – wprowadzony do Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 49, poz. 408), która weszła w życie w dniu 24 kwietnia 2003 r. – stanowi, że zawierający umowę z podwykonawcą oraz inwestor i wykonawca ponoszą solidarną odpowiedzialność za zapłatę wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez podwykonawcę. Celem zawartego w tym przepisie unormowania, wskazanym w uzasadnieniu projektu ustawy, było przeciwdziałanie negatywnemu zjawisku niepłacenia wynagrodzenia za prace wykonane przez podwykonawców – małych i średnich przedsiębiorców. W orzecznictwie wyjaśniono, że przytoczony przepis statuuje ustawową bierną solidarność o charakterze gwarancyjnym w postaci odpowiedzialności ex lege za cudzy dług, co jest odstępstwem od zasady prawa obligacyjnego, zgodnie z którą skuteczność zobowiązań umownych ogranicza się do stron zawartego kontraktu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2007 r., V CSK 457/06, niepubl., i uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2008 r., III CZP 6/08, OSNC 2008, nr 11, poz. 121). Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną podziela to stanowisko. To oznacza – wbrew zapatrywaniu wyrażonemu w skardze kasacyjnej – że zapłata wynagrodzenia przez skarżącą podwykonawcom na podstawie art. 647¹ § 5 k.c. stanowiła zaspokojenie cudzego długu. Nie zachodzi zatem wskazana przez skarżącą przeszkoda do zastosowania art. 518 § 1 pkt 1 k.c. w postaci braku

przesłanki polegającej na zapłacie cudzego długu. Zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 518 § 1 pkt 1 k.c. należało więc uznać za nieuzasadniony.

W uchwale z dnia 17 lipca 2003 r., III CZP 43/03 (OSNC 2004, nr 10, poz.151) Sąd Najwyższy, rozstrzygając kwestię terminu przedawnienia roszczenia nabytego przez poręczyciela na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c., przedstawił leżące u podstaw subrogacji ustawowej zasady konstrukcyjne. Wyjaśnił, że w wypadku subrogacji ustawowej ukształtowany wcześniej stosunek obligacyjny między wierzycielem a dłużnikiem trwa nadal po zaspokojeniu roszczenia tego wierzyciela przez osobę trzecią, nowy wierzyciel (spełniający) kontynuuje zatem ten sam jurydycznie stosunek obligacyjny do czasu uzyskania świadczenia od dłużnika. Spełnienie świadczenia do rąk wierzyciela przez osobę trzecią nie jest więc zdarzeniem powodującym wykreowanie nowego stosunku obligacyjnego między nowym wierzycielem a dłużnikiem. Podkreślił, że podmiot subrogowany po wykonaniu zobowiązania wstępuje w sytuację prawną wierzyciela wobec dłużnika, dochodzi zatem do zachowania tożsamości więzi prawnej łączącej dłużnika z zaspokojonym wierzycielem ze wszystkimi elementami tej więzi, w tym – wierzytelności (por. wyrok Sąd Najwyższego z dnia 31 maja 1985 r., III CRN 148/85, OSNCP 1986, nr 3, poz. 34). Subrogacją ustawowa prowadzi więc do wstąpienia subrogowanego ex lege w istniejącą już prawnie ukształtowaną wierzytelność poprzednio uprawnionego.

W świetle powyższego nie budzi wątpliwości stanowisko Sądu odwoławczego, że przedstawione przez skarżącą do potrącenia wierzytelności, nabyte na skutek wstąpienia w prawa zaspokojonego wierzyciela (art. 518 § 1 pkt 1 k.c.), istniały w dniu ogłoszenia upadłości. Nie zachodziła zatem przeszkoda uniemożliwiająca potrącenie wierzytelności na podstawie przepisów prawa upadłościowego i naprawczego w postaci powstania przedstawionej do potrącenia wierzytelności po ogłoszeniu upadłości. Wystąpiła natomiast przewidziana w art. 94 ust. 2 p.u.n. – nie kwestionowana w skardze kasacyjnej – przeszkoda do potrącenia polegająca na tym, że skarżąca w czasie, gdy przyjęła odpowiedzialność za dług upadłego, wiedziała o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości. Dlatego Sąd odwoławczy trafnie uznał, że dokonane przez skarżącą potrącenie było

nieskuteczne. W konsekwencji zarzut skarżącej, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszenie art. 94 ust. 2 p.u.n., albowiem nie było podstaw do jego zastosowania w sprawie, również należało uznać za nieuzasadniony.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuję się, że naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. może stanowić uzasadnioną podstawę skargi kasacyjnej, jeżeli uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia uniemożliwia kontrolę kasacyjną. Tylko bowiem w takim wypadku uchybienie art. 328 § 2 k.p.c. może być uznane za mogące mieć wpływ na wynik sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05, z dnia 26 stycznia 2006 r., V CK 405/04, z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05, z dnia 28 lutego 2006 r., III CSK 149/05, z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, z dnia 19 września 2007 r., II CSK 175/07, niepubl.). Taka sytuacja nie zachodzi w niniejszej sprawie, zatem zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 328 § 2 k.p.c., polegającym na niewskazaniu podstawy prawnej w przedmiocie rozstrzygnięcia w zakresie dotyczącym wierzytelności w kwocie 143 699,30 zł, należało także uznać za nieuzasadniony.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁴ k.p.c.).